

Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária

Magyar jogtörténet

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege kollokviummal záródó előadás

Tagozat MAT-JN-17/EN

Tárgyfelelős tanszék SZTE Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Jogtörténeti Tanszék

Oktatók Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária
egyetemi tanár

Elérhetőség 6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 44. szoba
Tel/Fax: (62) 544-412
E-mail: jogtort@juris.u-szeged.hu

Tantárgyi kreditpontok 5

Követelmények az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

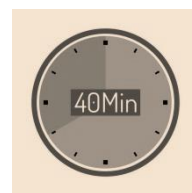
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Tanulmányozza a kötelező tananyag vonatkozó részeit. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Perjogtörténet II.

Perbeli személyek

I. Perbeli személyek:

I. A felek:

A perben két fél szerepelt: a felperes és az alperes. A felek természetes személyek, egyházi testületek, vármegyék és városok is lehetettek.

1. *felperes* (actor):

nem volt perbeli képessége: a becstelenség, a hűtlenségben marasztaltak, a fejvesztésre ítéltnek, a nyelvváltságból marasztaltak addig, amíg a nyelvváltság díját le nem tette; az egyházi átok, kiközösítés vagy tilalom alatt állónak.

Korlátozott volt a perképessége a jobbágnak, mivel ők csak földesuruk által pereskedhettek az úriszéken.

Képviselő járhatott el perbeli cselekvőképesség hiánya miatt a nem törvényes korúak, valamint a gyengeelméjűek és az elmebeteg helyett.

2. *alperes* (incattus):

nem lehetett alperesi pozícióban perbe hívni a törvényes kort el nem ért gyermeket. A pert rendszerint addig az ideig elhalasztották, amíg a törvényes kort be nem töltötte. Hatalmaskodási pert sem lehetett kiskorú ellen indítani.

Nem lehetett alperes a gyengeelméjű.

A perben a peres személyek vonatkozásában **jogutódlásnak** volt helye.

- öröklés alapján a per átszállhatott az örökhagyóról az örökösre.
- Szerződés alapján is helye lehetett a jogutódlásnak, amikor a birtok átruházásával együtt a birtokra vonatkozó per átszállt a vevőre.

Mind a felperesnek, mind az alperesnek lehettek pertársai. **Pertársaság** keletkezhetett osztályból, birtokközösségből, sőt szerződésből is.

3. *harmadik személyek* a perben:

avatkozó (ingerens): a felperes oldalán, saját érdekében lépett be a perbe. Avatkozóként perbe léphetett valaki:

- rokonságból származó közös jog alapján az osztályos atyafiság körén belül;
- szomszédság címén, mert a per a szomszédok birtokainak határára is kiterjed;
- jogalap lehet szerződés is.

Az avatkozás a per minden szakaszában megengedett volt. A perköltségeket a felperes és az avatkozó közösen viselte. Arra is van példa, hogy a királyi jog címén a fiscus avatkozott be a perbe.

szavatos (evictor): akit az alperes hív fel, hogy a perben védje meg, vagy ha ennek a kötelezettségének nem tesz eleget, a perből keletkező kárát pótolja. Szavatosi kötelezettség szerződésből keletkezett. Erre már a 13. századtól vannak okleveles forrásaink. Kivételesen a király is vállalt szavatosságot az adományos javára. Mindig vállalt a király is szavatosságot, ha szerződést kötött. (A magánjog anyagi jogi szabályai között, az egyik szerződési biztosíték volt a szavatosság, amely a magyar magánjog keretei között perbeli kötelezettségként vált nyilvánvalóvá.)

Ha az alperes a per folyamán szavatosságra hivatkozott, annak idézéséről neki kellett gondoskodnia, ezért a bírótól perhalasztást kérhetett. Ha a szavatos az idézésre megjelent a bíróság előtt és belépett a perbe, ő vette át az alperes szerepét. Ha nem vállalta a szavatos a szavatosságot vagy ha elvállalta ugyan, de a pert elvesztette, a birtok értékét, amelyért szavatolt, meg kellett térítenie. Ha az idézésre nem jelent meg a szavatos és az alperes elvesztette a pert, a bíróság az alperest beiktatta az elveszett birtok értékében a szavatos birtokába.

ügyvéd (procurator = a magyar köznyelvben ebből lett a *prókátor*): A 13. századtól személyesen csak akkor kellett a perben megjelenni, ha az idézési parancs személyes megjelenésre kötelezte a feleket. Ez történhetett:

- ha lovagi becsületbírótság elé idéztek valakit;
- hűtlenség vádjával vontak perbe valakit;
- nagyobb hatalmaskodás vádjával vontak perbe valakit.

A képviselet lehetett szükséges: pl. ha nem törvényes korú volt a felperes, vagy leányok esetében az apjuk vagy a feleség helyett a férj jelent meg a perben, vagy ha egyháziakat hívtak perbe.

De lehetett a képviselet önkéntes is.

Minden perbeli képviselőnek megbízólevelet – ügyvédvalló oklevelet – kellett felmutatnia, még pl. az apának is, ha a fia nevében járt el.

Aki rendelkezett perbeli cselekvőképességgel az vallhatott procurátort, hiteles pecsét alatt azok közül, akik rendelkeztek perképességgel. Procurator lehetett világi, egyházi rokon, familiáris is. Az ügyvédvalló oklevelet hiteleshely állíthatta ki, ahol személyesen kellett megjelenni. Ha nők vagy betegek akartak ügyvédet vallani, akkor a hiteleshely kiküldte saját embereit.

Voltak, akik saját pecsétjük alatt vallhattak ügyvédet: a király, az ország nagybírái, az igazi bárók, a főpapok, a hiteleshelyek, a szabad királyi városok, Mohács után már a vármegyék is.

A megbízást egyszerre több személynek is meg lehetett adni. A megbízás vagy egy konkrétan meghatározott per elintézésére vagy minden perben való képviseletre szólt. A 14. század közepétől azonban rendszerint csak egy év határidőre. Az ügyvédvalló oklevél tartalma alapján a megbízó a megnevezett személyt felhatalmazta, hogy pereinek minden mozzanatában helyette vagy mint felperes vagy mint alperes eljárjon és előre jóváhagyta a procurator mindazon perbeli cselekményeit, amelyeket törvényesen, a jognak megfelelően eszközölt.

A prókátor egyidejűleg több személyt is képviselhetett. Tilos volt viszont ugyanabban a perben, ugyanannak az ügyvédnek az alperest és a felperest is képviselni.

Az ügyvédséghez hosszú századokon át semmilyen képesítést nem kívántak meg. A 16-17. században viszont már voltak személyek, akik foglalkozásszerűen láttak el perbeli képviseletet és gyakorlottságuk, jogban való jártasságuk következtében szívesen fordultak hozzájuk a peres felek.

A procuratorok mellett tevékenykedő fiatalemberek, a *patvaristák*, a peres iratok másolásával olyan gyakorlatra, ismeretre tettek szert, ami elengedhetetlen volt a későbbi ügyvédi tevékenység sikeres ellátásához.

1. I. Lipót, az első ügyvédi rendtartás kibocsátója

A 17. századtól tettek kísérletet arra, hogy az ügyvédi tevékenységet valamilyen módon szabályozzák. I. Lipót 1694-ben bocsátotta ki az első ügyvédi rendtartást. Ez az ország valamennyi ügyvédje számára egységes szabályokat állított fel. Ezek közül a legfontosabb volt, hogy egységes formula szerint *esküt* kellett tenniük, melyben az ügyvédi *bűnök elkerülésére tettek ígéretet*.

Mária Terézia 1769-ben már úgy intézkedett, hogy csak az léphetett ügyvédi pályára, aki - még pontosan meg nem határozott módon – gyakorlat vagy egyetemi tanulmány és gyakorlat után a király, a báni vagy valamelyik kerületi táblánál szerzett szakismereteiről vizsgát tett. E bíróságoknál előbb, mint ügyvédjelölt, majd, mint vizsgát tett ügyvéd, lajstromoztatnia kellett magát.

II József 1785-ben már kötelezővé tette, hogy elméleti ismereteket szerezzenek. Rendelete szerint ügyvédi vizsgára csak azt lehetett bocsátani, aki a kötelező gyakorlat előtt valamelyik jogakadémián vagy a Nagyszombati Egyetem jogi karán jogi tanulmányokat folytatott.

A Kúria 1804-ben királyi jóváhagyással rendelkezést adott ki, amely szerint csak az járhatott el ügyvédként, aki egy évi patvaristai gyakorlatot, valamelyik táblánál eltöltött egy évi jegyzői (jurátusi) működést bizonyított, és a királyi vagy a báni tábla előtt vizsgát tett. Ezt követően vetethette magát lajstromba. (Ez visszalépés volt II. József pátenséhez képest, mert nem követelte jogi tanulmányok folytatását.)

2. II. József tette kötelezővé az ügyvédi vizsgát

Az osztrák ügyvédi rendtartást 1852-ben léptették hatályba Magyarországon, melyet kis kivétellel az Országbírói Értekezlet is megtartott.

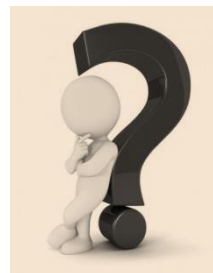
Teljhatalmú megbízott (plenipotentarius): megbízásának módja megegyezett az ügyvédi megbízással, de jogköre sokkal tágabb volt. Mindent megtehetett, amit a peres fél saját személyében is megtehetett. Ez alól az ingatan dolog elidegenítés volt a kivétel. A teljhatalmú megbízott az adott ügyre vonatkozóan még ügyvédet is vallhatott.

Királyi jogügyek igazgatója: a király jogainak védelmét, a fiscus ügyeinek képviseletét látta el. Állandóan jelen volt a királyi táblán.

Testületek képviselői: az egyházi és a világi testületek szükségszerűen képviseletre szorultak. A képviseletet sokáig előjáróik látták el. A 17. századtól a szabad királyi várost a városi ügyész, a vármegyét a tiszti ügyész képviselte.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Ki nem bocsátkozhatott felperesként perbe?
2. Milyen esetekben jöhetett létre pertársaság?
3. Kinek az oldalán léphetett perbe az avatkozó?
4. Ki a szavatos?
5. Melyek voltak az ügyvédekre vonatkozó szabályok létrejöttének lépései?
6. Kik járhattak el a vármegyék nevében a vármegyét érintő perekben?

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

-- Mezey Barna: Magyar jogtörténet. Budapest, Osiris, 2007. 407-408. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-jogtortenet-osiris-tankonyvek-2007/?pg=0&layout=s>

AJÁNLOTT IRODALOM

BÓNIS Lajos - DEGRÉ Alajos - VARGA Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Zalaegerszeg, Zala Megyei Bíróság – Magyar Jogász Egylet Zala Megyei Szervezete Könyvkiadó, 1996. 51-54. pp.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE